

Rekurencja (rekursja)

Rekurencja – wywołanie funkcji przez nią samą wewnątrz ciała funkcji. Rekurencja może być pośrednia – funkcja jest wywoływana przez inną funkcję, wywołaną (pośrednio lub bezpośrednio) przez samą funkcję, np.:

Listing 1

```
void a(int i)
{
    if (i==0)
        return;
    else
        return b(i);
}
void b(int i)
{
    i--;
    return a(i)
}

```

---

lub bezpośrednia – funkcja wywołuje samą siebie bezpośrednio wewnątrz ciała funkcji:

Listing 2

```
void a(int i)
{
    if (i==0)
        return;
    else
        return a(--i);
}

```

Każda funkcja rekurencyjna musi posiadać warunek zatrzymania (warunek stopu) – stan danych, dla którego nie dojdzie do ponownego wywołania funkcji. W przeciwnym razie będzie się wywoływała do momentu przepelnienia stosu (stosu wywołań / stosu podręcznego) [stos jest obszarem pamięci służącym m.in. do przechowywania zmiennych lokalnych funkcji, parametrów wywołania i wartości zwracanej przez funkcję]. W powyższym kodzie warunek stopu to przyjęcie przez zmienną i wartości 0.

Zastosowania rekurencji

Rekurencję możemy stosować w celu rozwiązania problemów, które wymagają przetworzenia danych, a następnie takiego samego przetworzenia wyników. Zwykle problemy rekurencyjne możemy rozwiązać przy użyciu iteracji (takie rozwiązania są zwykle szybsze od rekurencyjnych odpowiedników). Zaletą rozwiązań rekurencyjnych jest prostota – przejrzystość kodu – niektóre problemy posiadają proste rozwiązania rekurencyjne – i bardzo złożone rozwiązania iteracyjne.

Algorytm rekurencyjny

Algorytm rekurencyjny- taki, który rozwiązuje problem, przez rozwiązanie pewnej liczby prostszych przypadków tego samego problemu. Algorytmy rekurencyjne implementujemy w C++ przy użyciu funkcji rekurencyjnych. Funkcje rekurencyjne odpowiadają definicjom rekurencyjnym funkcji matematycznych. Zależność rekurencyjna definiuje funkcję, której dziedziną są wartości całkowite nieujemne, przez podanie pewnych jej wartości początkowych i wzoru lub wzorów, w których występują wartości funkcji dla mniejszych argumentów.

Przykład problemu rekurencyjnego

Napiszmy funkcję, która oblicza N-tą potęgę liczby X, gdzie N jest nieujemną liczbą całkowitą.

Zauważmy że

$$X^N = X * X^{N-1}$$

Taka postać to definicja rekursyjna (postać rekurencyjna) problemu – przedstawienie go jako zależności między rozwiązaniem problemu dla danego kroku przetwarzania danych i wynikiem z kroku

poprzedniego (ta zależność niekoniecznie dana jest jako prosta zależność arytmetyczna, jak w powyższym przykładzie).

Aby móc obliczyć X^{N-1} , musimy znaleźć X^{N-2} , X^{N-3} ... – czyli rozwiązanie problemu „mniejszego o jeden krok przetwarzania”. W rekursji problem jest redukowany do prostszej (dla danego problemu) postaci - aż do momentu, gdy możemy znaleźć rozwiązanie bez odwoływania się do postaci rekurencyjnej (w naszym przypadku $[X^N = X * X^{N-1}]$). Taka postać problemu to wspomniany powyżej warunek zatrzymania – w naszym przypadku dane, dla których nie jest wymagane odwołanie się do definicji rekurencyjnej problemu to $N = 0$ (zastanów się, czy warunkiem zatrzymania mogłoby być również $N=1$, czy dla $X=0$ opłaca się dodawać odrębny warunek?).

Rozważany problem można zapisać przez następującą zależność rekurencyjną:

$$X^N = \begin{cases} X * X^{N-1} & \text{dla } N > 0 \\ 1 & \text{dla } N = 0 \end{cases}$$

Jak będą wyglądały analogiczne zapisy dla problemów silnia i suma?

Listing 3

```
long double potega(long double X,int N)
{
    if (N==0)
        return 1;
    else
        return X*potega(X,N-1);
}
```

Analizując powyższą funkcję możemy zauważyć, że wywołując funkcję potega powodujemy, że będzie ona wywoływała samą siebie, do momentu, gdy parametr N wywołania nie będzie równy 0. Funkcja nie może zwrócić wartości, do momentu, gdy wszystkie wywołania wewnętrzne nie zwrócą wartości. Uproszczony schemat zawartości stosu przedstawia tabela:

wywołanie	stos
potega(2,0)	Rezerwacja pamięci na zmienne lokalne - brak
	Rezerwacja pamięci na argumenty wywołania
	Rezerwacja pamięci na wartość zwracaną
potega(2,1)	Rezerwacja pamięci na zmienne lokalne - brak
	Rezerwacja pamięci na argumenty wywołania
	Rezerwacja pamięci na wartość zwracaną
potega(2,2)	Rezerwacja pamięci na zmienne lokalne - brak
	Rezerwacja pamięci na argumenty wywołania
	Rezerwacja pamięci na wartość zwracaną
potega(2,3)	Rezerwacja pamięci na zmienne lokalne - brak
	Rezerwacja pamięci na argumenty wywołania
	Rezerwacja pamięci na wartość zwracaną

Omówmy krótko sposób działania stosu: funkcja w momencie wywołania rezerwuje na stosie ilość pamięci odpowiadającą typowi zwracanej wartości. Ten obszar – zawiera śmieci do momentu zwrócenia wartości przez funkcję. Następnie funkcja rezerwuje obszar pamięci na parametry wywołania, zmienne lokalne i wywołuje się ponownie – o ile parametry wywołania na to pozwolą. W momencie, gdy parametry wywołania odpowiadają warunkowi zatrzymania – funkcja zwraca wartość, obszar pamięci zarezerwowany na zmienne lokalne i parametry wywołania zostaje zwolniony. Zwracana wartość jest przypisywana jako wartość funkcji w miejscu wywołania funkcji (w naszym przypadku `return X*potega(X,N-1);`), obszar pamięci zarezerwowany na zwróconą właśnie wartość zostaje zwolniony. Teraz przedostatnie wywołanie funkcji może obliczyć wartość formuły i zwrócić wartość- itd., aż do momentu, gdy można obliczyć wartość pierwszego wywołania funkcji (dla przykładu z tabeli powyżej – to wywołanie funkcji potega(2, 3)).

Wnioski:

Ponieważ obszar pamięci zarezerwowany na stos jest ograniczony – deklarowanie zbyt wielu zmiennych lokalnych prowadzi dla złożonych problemów do szybkiego jego przepelnienia – należy unikać deklarowania zmiennych lokalnych w funkcjach rekurencyjnych, o ile to tylko możliwe. Ponadto rezerwacja miejsca na stosie na zmienne lokalne i parametry wywołania jest kosztowna, jeśli chodzi o czas działania programu – w przypadkach, gdy funkcja rekurencyjna wywołuje samą siebie kilkakrotnie (np.

funkcja rekurencyjna obliczająca wartość dwumianu Newtona dla (n,k) lub funkcja rekurencyjna obliczająca wartość n-tego wyrazu ciągu Fibonacciego) – czas ten bardzo szybko wzrasta wraz z wartością parametrów wywołania.

Przykład programu obliczającego dwumian Newtona przy użyciu kilku wariantów funkcji rekurencyjnej można pobrać tu: <http://argon.kul.lublin.pl/~zczajk/cpp/dwumian.html>.

Inne proste przykłady funkcji rekurencyjnych

Rozwiązując problemy rekurencyjne stosujemy 3 kroki:

- analiza problemu
- identyfikacja warunku zatrzymania
- zapisanie zależności rekurencyjnej

1. Napisz funkcję, która wypisze na ekranie n znaków *.

Problem posiada banalne rozwiązanie iteracyjne, rozwiązanie rekurencyjne (w tym przypadku nieco „na siłę”) uzyskujemy w następujący sposób:

- funkcja nie zwraca wartości, natomiast wypisuje znak *
- dla n=0 nie wypisuje znaku i kończy działanie
- dla n>0 wypisuje znak i rozwiązuje problem wypisania n-1 znaków.

Program będzie miał postać:

```
void stars(int n)
{
    if (n==0)
        return;
    else
    {
        cout<<' *';
        return stars(n-1);
    }
}
```

---

2. Napisz funkcję, która wyświetli liczby całkowite od n do 1

Problem analizujemy analogicznie jak poprzedni, podobnie jak poprzedni – nie wymaga stosowania rekurencji:

- funkcja nie zwraca wartości, natomiast wypisuje liczbę całkowitą
- dla n=1 wypisuje 1 i kończy działanie
- dla n>1 wypisuje n i rozwiązuje problem wypisania liczb od n-1 do 1

Program będzie miał postać:

```
void reverse(int n)
{
    if (n==1)
        cout<<n;
    else
    {
        cout<<n;
        return reverse(n-1);
    }
}
```

---

3. Napisz funkcję, która wyświetli liczby całkowite od 1 do n

Problem wymaga niewielkich korekt kodu z poprzedniego punktu:

- funkcja nie zwraca wartości, natomiast wypisuje liczbę całkowitą *
- dla n=1 wypisuje 1 i kończy działanie
- dla n>1 rozwiązuje problem wypisania liczb od 1 do n-1 i wypisuje n

Program będzie miał postać:

```
void integers(int n)
{
    if (n==1)
        cout<<n;
    else
    {
        integers(n-1);
        cout<<n;
        return;
    }
}
```

---

4. Napisz funkcję rekurencyjną, która zwróci wartość typu string złożoną ze znaków wprowadzonych na klawiaturze. Znaki są wprowadzane do momentu wystąpienia symbolu *. Zwracana wartość typu string składa się ze znaków wprowadzonych przez użytkownika (łącznie z symbolem *), uporządkowanych w kolejności odwrotnej do kolejności wprowadzania. Problem wymaga wykorzystania przeciążonego operatora + klasy string, umożliwiającego scalanie łańcuchów znaków.

- niech zmienna s typu string służy do przechowywania wprowadzanych znaków
- jeśli s== "*" funkcja zwraca s
- jeśli s!="*" funkcja dołącza do znaków wprowadzonych po s znak przechowywany w zmiennej s

---

```
string odkonca()
{
    string s;
    cout<<"Wprowadź znak i wciśnij ENTER";
    cin>>s;
    if(s=="*") //uwaga - operator == nie może porównywać typu char z
                //typem string - dlatego nie '*' lecz "*"
        return s;
    else
        return odkonca()+s;
}
```

Jeśli wprowadzimy każdorazowo kilka znaków, powyższy kod zwróci wprowadzone ciągi znaków w kolejności odwrotnej do kolejności ich wprowadzania.

5. Napisz funkcję rekurencyjną, która wyświetli „choinkę” o wysokości n:

```
*
***
*****
*****
```

Aby wyświetlić choinkę o rozmiarze N, należy wyświetlić przesuniętą o jeden znak w prawo choinkę o wymiarze N-1, a następnie wyświetlić linię 2N-1 gwiazdek, jeśli N>1, lub niczego nie wyświetlić, jeśli N==0.

```
void choinka(int n, int przesuniecie=0)//jeśli nie zostanie podany 2-gi
//parametr wywołania, zostanie użyta wartość domyślna drugiego
//parametru, tu ustawiona na 0
{
    if (n==0)
        return;
    else
    {
        choinka(n-1,++przesuniecie); //wyświetlamy choinkę przesuniętą o 1
    }
    cout<<setw(przesuniecie)<<setfill(' ')<<"*"  
        <<setw(2*n-1)<<setfill('*')<<'\n';//to jest powtórzenie  
        //materiału o formatowaniu UWAGA! '\n' to też ZNAK!
}
```
